

Prefață

Din însăși denumirea ei reiese că Medicina Legală este o disciplină medicală care are conexiuni cu științele juridice. Încă de la începuturile ei, Medicina Legală și-a pus cunoștințele sale în slujba justiției, evoluând în paralel cu evoluția dreptului, căruia i-a pus la dispoziție datele cele mai recente de care a dispus în fiecare etapă a dezvoltării medicinei și biologiei. Dezvoltarea rapidă și continuă a cunoștințelor din disciplinele medicale și biologice a permis stabilirea de concluzii medico-legale tot mai obiectivate științific, care oferă astfel un grad tot mai crescut de adevăr științific.

În acest context, trebuie subliniat că dezvoltarea medicinei legale s-a făcut paralel cu dezvoltarea medicinei generale și perfecționarea normelor de drept, a normelor procedurale care reglementează probațiunea judiciară. De aceea, este unanim acceptat că dezvoltarea istorică a ambelor domenii (medicina legală și științele juridice) a fost și este în strânsă conexiune. Tocmai de aceea, legislația în vigoare precizează că Medicina Legală ajută organele judiciare în stabilirea adevărului prin expertize, noi expertize, constatări și alte lucrări medico-legale.

Activitatea medico-legală se desfășoară pe persoane, cadavre, corpuri delict, expertul punând la dispoziția justiției date științifice, obiective, referitoare la starea sănătății, vătămarea unei persoane sau moartea omului. În cazurile de omor, medicul legist trebuie să participe încă din prima fază a cercetărilor.

Expertizele medico-legale sunt solicitate pentru soluționarea unor cauze care interesează dreptul penal (uneori putând să aducă probe care înlătură caracterul penal al unei fapte), dreptul civil (rezolvând probleme legate de discernământul unor persoane în întocmirea testamentelor, a diverselor contracte, sau în interdicția exercitării unor

drepturi civile), dreptul familiei (rezolvarea unor probleme legate de contractarea sau desfacerea unor căsătorii, stabilirea sexului civil, cercetarea sau tăgada paternității), dreptul muncii etc.

De asemenea, prin specificul său, medicina legală aduce contribuții la dezvoltarea criminologiei (prin furnizarea de date referitoare la cauzele și profilaxia infracțiunilor, la reducerea numărului de infractori și inserția lor socială etc.) și a criminalisticii (prin datele oferite de cercetarea bio-criminalistică de laborator), rezolvarea problemelor de drept medical. Astfel, se poate spune că expertul în medicină legală este solicitat de justiție în cele mai importante acte ale vieții omului (naștere, căsătorie, boli, moarte etc.).

De aceea, medicina legală este o disciplină de graniță între științele biologice și științele social-juridice, în sensul că expertul răspunde la întrebările formulate de jurist folosind cele mai recente cuceriri ale medicinei și biologiei, pe care le utilizează și adaptează în rezolvarea problemelor solicitate. În acest fel, actul medico-legal este un act științific fundamentat pe toate datele obiective de care expertul dispune în etapa respectivă. El constituie o probă care concură la formarea convingerii intime a organelor judiciare asupra adevărului, contribuind prin aceasta la lupta contra infracțiunilor care au ca obiect persoana umană. Expertiza medico-legală este solicitată de justiție ca în funcție de cazul expertizat să participe la rezolvarea celor patru elemente care constituie infracțiunea (obiectiv, subiectiv, latura obiectivă și latura subiectivă). Rezolvând aceste probleme, expertiza medico-legală intervine în combaterea și prevenirea actelor antisociale, servind la stabilirea adevărului și dreptății.

Pentru realizarea acestor deziderate este necesar ca medicul legist să posede atât cunoștințele medico-biologice cât și cunoștințele juridice necesare, trebuind să dea permanent dovadă de competență, conștiință, responsabilitate și prudență în interpretarea datelor și formularea concluziilor, deoarece, practic, orice concluzie

medico-legală poate deveni un verdict. În acest fel se stabilește un raport riguros științific între datele medico-biologice și normele legale.

Realizarea acestei activități complexe presupune munca în echipă, în sensul că medicul legist trebuie să colaboreze în funcție de caz cu laboratoarele care sunt în măsură să obiectiveze unele din datele pe care le constată la examenul persoanei sau necropsie, cu colegii din specialitățile care interesează cazul respectiv, dar și cu organele de poliție și judiciare. În activitatea sa, expertul nu trebuie să se lase influențat de datele anchetei, trebuind să explice eventualele neconcordanțe între acestea și concluziile sale. În plus, în unele domenii medicale, biologice și medico-legale, s-a ajuns astfel la progrese încât ele însele să ridice probleme în fața justiției (de exemplu, în atât de actuala și controversata problemă a stabilirii exacte a datei morții, sau pentru recoltarea de organe în vederea transplantului).

În relațiile sale cu organele de justiție și poliție, expertul medico-legal își păstrează însă independența, în sensul că răspunde la toate întrebările formulate de acestea, fără ca prin aceasta să se transforme într-un auxiliar al justiției.

Pe parcursul timpului, în România ca și în alte țări, importanța medicinei legale pentru științele juridice a fost oglindită în permanență în lucrări de specialitate. Chiar în „Pravilele” lui Matei Basarab și Vasile Lupu se găsesc referiri la unele probleme medico-legale cum ar fi: obligativitatea expertizei în otrăviri, răniri, nebunie, deflorare, sodomie, surzenie, muțenie etc., prevăzându-se și ce fel de specialist trebuie să execute fiecare tip de expertiză (vraci, descântători, doftori). De asemenea, Codul lui Caragea (1818) considera nevinovat „copilul mic”, „nebunul sau smintitul la minte”.

La sfârșitul secolului XIX, legislația română aflată în dezvoltare are în vedere conexiunile medicinei legale cu dreptul, astfel Legea din

1852 prevede obligativitatea examinării de către medicul șef al județului (care era în același timp și medic legist) împreună cu o comisie de medici, a tuturor cazurilor grave. În 1865, Codul penal de Instrucție Criminală stabilește rolul medicului în cauzele cu caracter penal (morți de cauză suspectă sau necunoscută), procurorul fiind obligat să solicite participarea medicului atât la autopsie, cât și la redactarea unei expertize. În paralel începe să se formeze și să se dezvolte și învățământul de medicină legală. Încă din anul 1860, Dr. I. Ciurea preda medicina legală la Facultatea de Drept din Iași.

Contribuția decisivă în dezvoltarea învățământului și a rețelei medico-legale în România a avut-o Mina Minovici. Institutul Medico-Legal a fost conceput de către acest ilustru reprezentant al medicinei legale ca un institut de învățământ atât pentru studenții în medicină cât și pentru studenții de la Facultatea de Drept.

În ceea ce privește lucrările care se referă expres la conexiunile dintre medicina legală și justiție cităm numai câteva: „Alienatul în fața justiției și a științei” (Al. Șuțu – 1867), „Mania morală în raport cu responsabilitatea legală” (același autor), „Identificarea antropologică – metoda Bertillon” (Mina Minovici – 1882), „Remarques sur la criminalité feminine en Roumanie” (Mina Minovici – al VI-lea Congres Internațional de Antropologie Criminală), „Falsurile în scrieri și fotografia în serviciul justiției” (Șt. Minovici – 1900, al VI-lea Congres Internațional de Chimie Aplicată – Paris), „Școala Antropologică Bertillon – pentru agenții de poliție” (N. Minovici – 1903), „La responsabilité du delinquant” (M. Minovici, C. Vlad – 1932).

La 01.09.1890, Mina Minovici este numit medic legist al Tribunalului Ilfov, fiind profesor nu numai la Facultatea de Medicină din București, dar și la Facultatea de Drept, și apoi la Institutul de Științe Penale. De asemenea, M. Minovici elaborează un curs de „Medicină Legală și tehnică criminalistică” pentru ofițerii de poliție

judiciară. Fraților Minovici le revine meritul de a stabili un sistem unitar în România bazat pe tehnicile criminalistice contemporane lor.

În încheiere cităm definiția lui Mina Minovici: „Medicina legală furnizează acele elemente necesare judecătorului pentru a-și fixa convingerile în darea hotărârilor cu putere de lege”.

CAPITOLUL I

Definiția, preocupările, istoricul și organizarea medicinei legale

1. Definiție și preocupări

Denumirea acestei specialități, în care termenul de „legală” se asociază la noțiunea generală de „medicină”, indică obiectul preocupărilor și complexitatea metodologică a acestei discipline. Justiția apără, în numele societății, drepturile omului; or, în numeroase circumstanțe raporturile dintre oameni au drept bază unele procese biologice. Componentele psiho-somatice ale organismului uman sunt determinante, nu numai în ceea ce privește viața vegetativă, ci pentru însăși existența socială, morală sau profesională a individului. De aceea, justiția are în numeroase ocazii nevoie de sprijinul medicinei, care studiază fenomenele biologice și patologice.

Din aceste motive, specialitatea noastră a mai fost denumită și „medicina judiciară”, denumire care relevă legătura care există între medicină și activitatea justiției. *Medicina legală este deci o disciplină medicală care își pune cunoștințele sale în slujba justiției, ori de câte ori pentru lămurirea unei cauze judiciare sunt necesare anumite precizări cu caracter medical-biologic.* Cea dintâi, precisă și concisă, încadrată fiind de textele legilor, se asociază cu cea de a doua, în interesul servirii societății. Dacă dreptul modern oferă imaginea unei colaborări din ce în ce mai strânse între știință și lege, ingerința biologiei în drept nu este lipsită de pericole, căci nevoia de certitudine și necesitățile juridice depășesc adesea posibilitățile științelor medicale; de aceea, interferențele juridico-biologice se cer a fi supravegheate și controlate.

Medicina este deci indispensabilă justiției: „*Medicina dux, auxiliumque justitiae*” este dictonul care a sintetizat cadrul general al

preocupărilor specialității noastre. Medicina legală este o disciplină cu vechi tradiții. Etapele de dezvoltare și constituire a medicinei legale sunt legate de două aspecte principale:

- dezvoltarea științelor biologice în general și a științei medicale în special;
- evoluția normelor procedurale care reglementează activitatea de probațiune judiciară.

În acest sens, progresele științelor biologice și ale medicinei contribuie la extinderea și perfecționarea metodelor și tehnicilor de investigație în domeniul medicinei legale. La rândul său, medicina legală, care are drept scop lămurirea unor probleme juridice cu implicații medicale, devine prin intermediul actelor și expertizelor medico-legale un sprijin științific competent în procesul de administrare a probelor și de stabilire a adevărului obiectiv, de rezolvare a problemelor biologice sau medico-chirurgicale ridicate în general de științele juridice, și în special de activitatea procesuală, cât și sistematizarea noțiunilor și metodelor necesare rezolvării acestor probleme în folosul justiției. Caracterizând în acest fel medicina legală am avut în vedere cele două principale domenii de preocupări ale acestei specialități:

- un domeniu al cercetării științifice preocupat de lămurirea unor aspecte teoretice ale cercetării fundamentale sau aplicative și elaborarea unor modele de investigație menite să contribuie la rezolvarea practică a unor probleme juridice cu implicații medico-biologice;
- un domeniu al aplicării rezultatelor acestor cercetări științifice în activitatea practică în scopul precizării anumitor fapte sau situații cu caracter medico-biologic, în vederea stabilirii adevărului în anumite cauze judiciare. Se poate spune de aceea că istoria medicinei legale se împletește cu istoria științelor biologice și medicale, precum și cu cea a științelor juridice.

2. Istoric

Una din cele mai vechi dovezi care atestă colaborarea medicilor cu justiția o putem găsi în Codul lui Hammurabi (rege al Babilonului între anii 1728-1686 î.e.n.). Acesta conține o serie de articole referitoare la răspunderea medicilor, prevăzând și sancțiuni pentru greșeli în intervențiile terapeutice.

La vechii evrei, în cărțile biblice, se găsesc o serie de referiri la faptele medicale sau medico-legale, cum ar fi răniurile, omuciderile, sinuciderile, sarcina, constatarea morții, perversiunile sexuale, semnele virginității, violul, pubertatea, sterilitatea etc.

La vechii egipteni era prevăzută necesitatea examinării de către moașe a femeii gravide condamnate la moarte, amânându-se pedeapsa până după naștere (dacă graviditatea era confirmată). De asemenea, legile egiptene pedepseau aspru avortul; se considerau drept vicii grave unele perversiuni sexuale.

Atât medicina greacă cât și cea romană, cunoscând bolile psihice, au arătat felul cum puteau fi trași la răspundere penală anumiți bolnavi mintal. În general se poate conchide că prezența unor explicații medicale în administrarea justiției dovedește că în acea epocă justiția a ținut seamă de opiniile unor medici.

Documentele din istoria medicinei chineze indică existența în Extremul Orient a unor preocupări sistematice de medicină legală. Tratatul lui Sun-Tzî, apărut în anul 1248, cuprindea unele noțiuni despre simulare, leziunile traumatiche, avort, identificare, moarte prin strangulare, înec și intoxicații.

Medicina legală a cunoscut o amplă dezvoltare în secolele XIV și XV. Astfel, sub influența medicinei arabe au apărut primele tratate de toxicologie. De mare interes medico-legal este lucrarea lui Barzizio, care a apărut la Pavia în 1434, ce conține norme de deontologie medicală.

Este demn de relevat că, totuși, nici una din lucrările menționate până acum nu a ajuns la o tratare sistematică și autonomă a medicinei legale. Primele elemente de organizare practică a expertizei au apărut în Constituțiile din Bamberg și în Legile Caroline, precum și în perioada Renașterii italiene. În această epocă, lucrarea lui Fortunato Fidelis „De Relationibus Medicorum Libri Quator” poate fi considerată ca primul tratat de medicină legală.

„Constitutio Criminalis Carolinae” din 1532 acorda o mare importanță medicinei legale, precizând atribuțiile sale. Erau tratate probleme referitoare la infanticid, răni, otrăviri, avort, arătându-se și mijloacele de constatare a acestor infracțiuni; erau stabilite, de asemenea, reguli pentru redactarea rapoartelor medico-legale.

În secolul XVI Ambroise Pare a publicat unul din primele tratate de medicină legală care tratează despre răni mortale, asfixii, morți subite, intoxicații. În secolul XVII medicina legală a căpătat o dezvoltare deosebită grație operei lui Paulo Zacchia, cuprinzând zece volume. O altă operă remarcabilă a fost cea a lui Roderico da Castro, care se ocupa pe larg de funcțiunile medicului expert.

Progresele anatomiei patologice au impulsionat dezvoltarea în secolul XVIII a medicinei legale. S-au publicat numeroase lucrări cu caracter medico-legal în diferite țări din Europa. În secolul XIX au apărut ample tratate de medicină legală dintre care menționăm pe cele ale lui Tardieu, Hofman și în special pe cele ale lui Brouardel în Franța, unul dintre cele mai remarcabile în domeniul medicinei legale.

3. Istoria Medicinii Legale în România

„Chiar dacă încă de pe vremea lui Matei Basarab și a lui Vasile Lupu (sec. XVII) au existat documente în care se regăsesc probleme cu caracter medico-legal, iar în anul 1812 apare primul certificat medico-legal folosit în fața autorităților, semnat de trei medici, abia în

anul 1832 s-a efectuat prima autopsie medico-legală și un raport astfel structurat încât să cuprindă un preambul, descrierea externă a cadavrului, cu efectuarea unor analize toxicologice (pentru detectarea arsenicului și a sublimatului coroziv) și terminat cu concluzii în care se stabilea că moartea nu s-a datorat unor cauze violente, ci naturale.

În anul 1847 apare un regulament privind exercițiul medicinei legale, inspirat de legislația austriacă, iar în anul 1856, odată cu înființarea de către Carol Davila a „Școlii de Chirurgie”, începe să se predea studenților medicina legală și toxicologia, această școală devenind în anul 1867 „Facultatea de Medicină și Farmacie”.

Primul profesor de medicină legală a fost Gheorghe Atanasovici (1822-1892) care între anii 1862-1867 și 1869-1877, a predat cursul de medicină legală în Facultatea de Medicină, fiind în același timp și „medic legist al Capitalei” și membru în „Consiliul Superior”. După războiul independenței, Gheorghe Atanasovici s-a repatriat în Bulgaria, țara sa de origine, fiind înlocuit în postul de medic legist al Capitalei de doctorul Iacob Felix – profesor de igienă la Facultatea de Medicină și membru al Academiei Române; acesta a deținut postul până în anul 1865, când a fost înlocuit de doctorul Alexianu, care a funcționat în această calitate până în anul 1890.

În anul 1879 a fost numit profesor de psihiatrie și medicină legală profesorul Alexandru Șuțu (1837 – 1919), care a introdus pentru prima oară studenții în sala de autopsie.

La cererea lui Titu Maiorescu, cadavrul poetului Mihail Eminescu a fost autopsiat de Profesorul Șuțu alături de doctorul Alexianu, autopsia având loc la Spitalul Brâncovenesc, dar raportul medico-legal întocmit folosește un limbaj arhaic și inadecvat față de modul în care se întocmește azi un astfel de act, raport care ar fi putut avea însă o mare importanță azi, dacă avem în vedere cazul cercetat.

În această perioadă, amintim și rolul profesorului V. Babeș (1854-1926) în cercetările sale cu caracter medico-legal, mai ales cele

cu privire la practica și tehnica autopsiilor în spitale și a cercetărilor bacteriologice.

În anul 1890, postul de medic legist al Capitalei este ocupat de doctorul Mina Minovici (1858-1933), el fiind numit și asistent al Profesorului Șuțu la catedra de medicină legală, iar în anul 1897 este numit profesor suplinitor, medicina legală devenind o disciplină separată în cadrul învățământului superior medical. Doi ani mai târziu Mina Minovici este numit profesor definitiv.

Profesorul Mina Minovici trebuie considerat creatorul și organizatorul medicinei legale în România, iar prin opera sa științifică este un reper al acestei specialități.

În anul 1885, Mina Minovici pleacă la Paris, unde obține doctoratul în medicină, specializându-se în același timp și în toxicologie, în cadrul Facultății de Medicină și Farmacie din capitala Franței. Frecventând cursurile de medicină legală ale profesorului Paul Brouardel (1837-1906), Mina Minovici se simte atras de această specialitate, căreia se hotărăște să i se dedice. Paul Camille Hippolyte Brouardel, una din cele mai remarcabile figuri ale medicinei legale franceze, își dă seama de excepționalele calități ale elevului său pe care și-l apropie, încredințându-i o serie de atribuții la Morga din Paris, cum ar fi aceea de a efectua autopsii pentru studenți. În anul 1886, Mina Minovici trece primul examen de doctorat în medicină, obținând un „Certificat de Sclolarité”. După obținerea titlului de doctor în medicină, Mina Minovici mai rămâne un an la Paris, revenind în țară în anul 1889. La 1 septembrie 1890, Mina Minovici preia postul de medic legist al tribunalului Ilfov, după demisia doctorului Gh. Alexianu și începe construirea Institutului medico-legal, care este inaugurat la data de 20 decembrie 1892.

Institutul medico-legal astfel cum a fost conceput de Mina Minovici, a fost primul de acest gen în lume, servind drept model și altor țări europene, fiind prevăzut cu sală de autopsie, sistem frigorific